

Dugoročni razvoj osobne potrošnje pojedinih socijalno-ekonomskih kategorija domaćinstava u SR Hrvatskoj do 1985. godine¹⁾

Dr. Josip Štahan

OSNOVNE PRETPOSTAVKE

Dugoročni razvoj osobne potrošnje pojedinih socijalno-ekonomskih kategorija domaćinstava u SR Hrvatskoj izrađen je na temelju regresione analize prethodnih rezultata ankete o osobnoj potrošnji stanovništva u 1968. godini. Ovom je anketom bilo obuhvaćeno 2303 domaćinstva u SR Hrvatskoj, od toga 489 ili 21,2% poljoprivrednih, 565 ili 24,5% mješovitih i 1249 ili 54,3% nepoljoprivrednih domaćinstava.

Za dugoročne prognoze osobne potrošnje pojedinih socijalno-ekonomskih kategorija domaćinstava uzeta je niža i viša varijanta stope rasta osobne potrošnje. Pri tome se vodilo računa da se u dugoročnom razvoju do 1985. godine ublaže razlike u osobnoj potrošnji između pojedinih socijalno-ekonomskih kategorija stanovništva.

Za ekstrapoliranje dugoročnog razvoja osobne potrošnje po socijalno-ekonomskim kategorijama domaćinstava ocijenjena je vrijednost ukupne osobne potrošnje po članu za četiri točke (godine) dugoročnog razdoblja, u realnom izrazu u stalnim cijenama 1966. godine (1970, 1975, 1980. i 1985).

Prognozu ukupne osobne potrošnje po socijalno-ekonomskim kategorijama domaćinstava u dugoročnom razdoblju prikazuje tabela 1.

Prosječne stope rasta osobne potrošnje u posljednjem petogodištu predvidivo su nešto niže nego u prva dva petogodišta.

Zbog predvidivo brže stope rasta osobne potrošnje u kategoriji poljoprivrednih i mješovitih domaćinstava nego u kategoriji nepoljoprivrednih domaćinstava, u dugoročnom razdoblju do 1985. godine predvidivo dolazi do smanjenja razlika u osobnoj potrošnji između pojedinih socijalno-ekonomskih kategorija domaćinstava. Ova kretanja pokazuju indeksi nivoa osobne potrošnje u tabeli 2.

¹ Ovdje se iznose prvi prethodni rezultati autorova istraživanja »Dosadašnje tendencije mijenjanja strukture osobne potrošnje i utjecaj na strukturu proizvodnje s predviđanjem razvoja do 1985. godine« izrađenog u okviru projekta *Ispitivanje uvjeta života stanovništva*, Zagreb, Ekonomski institut, 1970.

Tabela 1

Prognoze osobne potrošnje po stanovniku u SR Hrvatskoj u razdoblju 1970—1985.

— u dinarima

— u cijenama 1966. g.

	1970.	1975.	1980.	1985.	Indeks 1985:1970	Pros. god. stopa rasta
<i>I. varijanta</i>						
Ukupno domaćinstva	4204	5800	7841	10246	244	6,13
— Poljoprivredna	2950	4186	5976	7645	259	6,55
— Mješovita	3489	4648	6165	8278	237	6,92
— Nепoljoprivredna	5166	7109	9314	11400	221	5,43
<i>II. varijanta</i>						
Ukupno domaćinstva	4144	5644	7088	8887	214	5,20
— Poljoprivredna	2901	3939	5000	6654	229	5,68
— Mješovita	3438	4389	5551	7249	211	5,10
— Nепoljoprivredna	5088	6695	8425	10127	199	4,69

Tabela 2

Indeksi nivoa i razlika osobne potrošnje domaćinstava
u SR Hrvatskoj do 1985. godine

— u postocima

	1970.	1975.	1980.	1985.
<i>I. varijanta</i>				
Ukupno domaćinstva	100	100	100	100
— Poljoprivredna	70	72	71	75
— Mješovita	83	80	79	81
— Nепoljoprivredna	123	123	119	111
<i>II. varijanta</i>				
Ukupno domaćinstva	100	100	100	100
— Poljoprivredna	70	70	71	75
— Mješovita	83	78	79	82
— Nепoljoprivredna	123	119	120	114

Iako se razlike u osobnoj potrošnji po članu između pojedinih socijalno-ekonomskih kategorija domaćinstava predvidivo postepeno smanjuju, još uvijek će u 1985. godini postojati veće razlike. Smanjenje razlika u osobnoj potrošnji između pojedinih socijalno-ekonomskih kategorija stanovništva povezano je s općim porastom privredne razvijenosti, te ujednačavanjem uvjeta privređivanja, uvjeta života i rada, i porastom produktivnosti. Naravno, razlike u osobnoj potrošnji između pojedinih socijalno-ekonomskih kategorija stanovništva uvijek će postojati. Međutim, treba težiti da se razlike ne povećavaju, već postepeno smanjuju. Smanjenje razlika u osobnoj potrošnji i životnom standardu između pojedinih socijalno-ekonomskih kategorija stanovništva općenito doprinosi stabilizaciji ekonomske i demografske struk-

ture, odnosno povećanom privrednom rastu i životnom standardu. Ono ujedno djeluje na smanjenje pritiska u zapošljavanju i napetosti u ekonomskom i društvenom razvoju.

PORAST OSOBNE POTROŠNJE I NJEZINE STRUKTURNE PROMJENE

Prosječne stope rasta prema rezultatima dugoročnih prognoza osobne potrošnje pojedinih socijalno-ekonomskih kategorija domaćinstava u razdoblju od 1970. do 1985. godine prikazuju se u tabeli 3.

Tabela 3

Prosječne stope rasta osobne potrošnje po stanovniku u SR Hrvatskoj 1970—1985.
I. varijanta

	D o m a ć i n s t v a			
	Ukupno	Poljopri- vredna	Mješovita	Nepoljo- privredna
Prehrana	3,05	4,07	2,87	3,05
Piće	3,64	4,36	4,00	4,15
Pušenje	3,48	3,27	3,84	2,02
Odjeća i obuća	7,45	9,29	8,06	5,36
Stan	4,76	10,45	4,69	3,68
Ogrjev i osvjetljenje	2,87	3,31	2,55	2,36
Pokućstvo i oprema domaćinstva	10,84	15,50	13,98	7,95
Higijena	4,48	3,52	4,69	3,60
Kultura i razonoda	9,55	11,22	11,31	6,82
Saobraćaj i PTT	13,44	20,80	14,32	10,33
Ostali troškovi i usluge	8,04	11,07	10,41	9,29
Ukupno	6,13	6,55	5,92	5,43
U tome: naturalna potrošnja	-0,93	3,52	2,96	-6,30

U svim socijalno-ekonomskim kategorijama domaćinstava u dugoročnom razvoju do 1985. godine najveće su prosječne stope rasta u grupi — pokućstvo i oprema domaćinstva, te saobraćaj i poštanske usluge, a najmanje u grupi ogrjev i osvjetljenje, prehrana, piće i pušenje. Općenito su prosječne stope rasta pojedinih grupa osobne potrošnje više u kategoriji poljoprivrednih i mješovitih domaćinstava nego u kategoriji nepoljoprivrednih domaćinstava.

U prosjeku za sve kategorije domaćinstava ukupno veće stope rasta od prosjeka za ukupnu potrošnju su u grupi — pokućstvo i oprema domaćinstva, saobraćaj i poštanske usluge, te ostali troškovi i usluge, dok su u svim ostalim navedenim grupama prosječne stope rasta niže.

Prosječna stopa rasta prirodne potrošnje je za ukupna i nepoljoprivredna domaćinstva negativna, dok je za poljoprivredna i mješovita domaćinstva pozitivna.

Veličina prosječnih stopa rasta pojedinih grupa osobne potrošnje s jedne strane ukazuje na različiti startni nivo osobne potrošnje, a s druge strane na različiti intenzitet potražnje u pojedinim socijalno-ekonomskim kategorijama domaćinstava.

Zbog različitog tempa porasta pojedinih grupa osobne potrošnje, u dugoročnom razvoju do 1985. godine predvidivo će doći i do promjena u struk-

turi osobne potrošnje u pojedinim socijalno-ekonomskim kategorijama domaćinstava. Promjene u strukturi osobne potrošnje prema prvoj (višoj) varijanti u razdoblju od 1970. do 1985. godine prikazuju se u tabeli 4.

Tabela 4

Promjene u strukturi osobne potrošnje po stanovniku u SR Hrvatskoj 1970—1985. (I. varijanta)

— na bazi cijena 1966. godine

— u postocima

	D o m a ć i n s t v a							
	Ukupno		Poljoprivredna		Mješovita		Nepoljoprivredna	
	1970.	1985.	1970.	1985.	1970.	1985.	1970.	1985.
Prehrana	46,3	29,8	59,6	41,7	54,5	35,1	38,5	27,4
Piće	5,5	3,4	11,5	8,8	8,8	6,7	2,5	2,1
Pušenje	3,4	2,4	2,6	1,6	3,2	2,4	3,7	2,3
Odjeća i obuća	8,2	9,9	6,4	9,3	8,2	11,1	9,1	9,0
Stan	5,0	4,1	1,2	2,1	2,5	2,1	6,7	5,2
Ogrjev i osvjetljenje	5,3	3,3	5,7	3,6	4,9	3,0	5,5	3,5
Pokuštvo i oprema domaćin.	4,7	9,0	2,5	8,5	3,6	10,8	6,1	8,8
Higijena	4,5	3,5	4,6	3,0	3,4	2,9	5,0	3,8
Kultura i razonoda	6,1	9,8	2,3	4,4	3,9	7,3	8,4	10,2
Saobraćaj i PTT	7,3	19,9	2,2	14,4	4,4	13,8	10,2	20,2
Ostali troškovi i usluge	3,7	4,8	1,4	2,6	4,8	4,3	4,3	7,4
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
U tome: natural. potrošnja	21,5	7,7	61,0	39,6	46,5	29,3	2,3	0,5

U kategoriji poljoprivrednih, mješovitih i nepoljoprivrednih domaćinstava prema višoj i nižoj varijanti u dugoročnom se razdoblju predvidivo smanjuje udio prehrane u ukupnoj osobnoj potrošnji, zatim se smanjuje udio pića, pušenja, ogrjeva i osvjetljenja, te higijene. Istovremeno se u ukupnoj osobnoj potrošnji povećava relativni udio odjeće i obuće, pokuštva i opreme domaćinstva, kulture i razonode, saobraćaja, te ostalih troškova i usluga.

U pojedinim socijalno-ekonomskim kategorijama domaćinstava različit je intenzitet smanjenja odnosno povećanja relativnog udjela pojedinih grupa potrošnje u ukupnoj osobnoj potrošnji, zavisno od predvidivih prosječnih stopa rasta u dugoročnom razvoju do 1985. godine.

Promjene u strukturi osobne potrošnje nešto su brže u kategoriji poljoprivrednih i mješovitih domaćinstava nego u kategoriji nepoljoprivrednih domaćinstava. Tako se, na primjer, prema prvoj (višoj) varijanti udio prehrane u ukupnoj osobnoj potrošnji kod kategorije poljoprivrednih domaćinstava smanjuje od 59,6% u 1970. godini na 41,7% u 1985. godini, ili za 17,9 poena; u kategoriji mješovitih domaćinstava smanjuje se od 54,5% na 35,1%, ili za 19,4 poena, a u kategoriji nepoljoprivrednih domaćinstava od 38,5% na 27,4%, ili za 11,1 poena. Isto tako postoje razlike u promjeni strukture drugih grupa osobne potrošnje u pojedinim socijalno-ekonomskim kategorijama domaćinstava, što je vidljivo iz tabele 4.

Razlike udjela prehrane u ukupnoj osobnoj potrošnji između pojedinih socijalno-ekonomskih kategorija domaćinstava predvidivo se smanjuju, što

govori kako o poboljšanju kvaliteta prehrane tako i o općem poboljšanju strukture osobne potrošnje. U 1970. godini udio prehrane u poljoprivrednim domaćinstvima bio je veći za 21,1 poen nego u nepoljoprivrednim domaćinstvima, dok će u 1975. godini ta razlika predvidivo iznositi 14,3 poena. Također se smanjuje razlika udjela prehrane u ukupnoj osobnoj potrošnji između kategorije mješovitih i nepoljoprivrednih domaćinstava, i to od 16,0 poena u 1970. godini na 7,7 poena u 1985. godini.

Zbog predvidivo većeg smanjenja udjela prehrane u ukupnoj osobnoj potrošnji u kategoriji poljoprivrednih i mješovitih domaćinstava, u istima se brže povećava relativni udio nekih drugih grupa osobne potrošnje nego u kategoriji nepoljoprivrednih domaćinstava. Na primjer, razlika udjela odijevanja između kategorije poljoprivrednih i nepoljoprivrednih domaćinstava u 1970. je godini iznosila 2,7 poena na štetu poljoprivrednih domaćinstava, dok će se u 1985. godini ista razlika gubiti. To isto vrijedi i za udio trajnih potrošnih dobara. Međutim, razlika u relativnom udjelu saobraćaja u ukupnoj osobnoj potrošnji između poljoprivrednih i nepoljoprivrednih domaćinstava se smanjuje od 8,0 poena u 1970. na 5,3 poena u 1985. godini, itd.

Kako je iz tabele 4 vidljivo, struktura osobne potrošnje kategorije mješovitih domaćinstava više je slična strukturi osobne potrošnje poljoprivrednih nego nepoljoprivrednih domaćinstava.

Iako se u dugoročnom razvoju do 1985. godine razlike u strukturi osobne potrošnje između pojedinih socijalno-ekonomskih kategorija domaćinstava postepeno smanjuju, još uvijek je u 1985. godini relativno visok udio prirodne potrošnje u kategoriji mješovitih, a naročito poljoprivrednih domaćinstava. Prirodnost potrošnje ujedno implicira zastarjele i nesuvremene oblike potrošnje pojedinih proizvoda, odnosno relativno niži kvalitet proizvoda. U razdoblju od 1970. do 1985. godine udio prirodne potrošnje se u ukupnoj osobnoj potrošnji u prosjeku za sva domaćinstva predvidivo smanjuje od 21,5% na 7,7%, kod poljoprivrednih domaćinstava od 61,0% na 39,6%, kod mješovitih od 46,5% na 29,3%, a kod nepoljoprivrednih od 2,3% na 0,5%. U kategoriji nepoljoprivrednih domaćinstava prirodna će potrošnja uglavnom nestati u dugoročnom razdoblju do 1985. godine, dok će u kategoriji mješovitih, a naročito poljoprivrednih domaćinstava biti još uvijek relativno visoka.

Veličina i struktura osobne potrošnje pojedinih socijalno-ekonomskih kategorija domaćinstava je različita i te razlike vjerojatno nikada neće u potpunosti nestati. Međutim, pri tome je važno da se postojeće razlike u životnom standardu i osobnoj potrošnji u dugoročnom razvoju postepeno smanjuju. Smanjenje ovih razlika zavisi s jedne strane od porasta proizvodnosti rada i doprinosa pojedine socijalno-ekonomske kategorije stanovništva općedruštvenoj produktivnosti, a s druge strane od politike životnog standarda u sklopu privrednog razvoja.

PROGNOZA POTROŠNJE VAŽNIJIH PREHRAMBENIH PROIZVODA PO STANOVNIKU

Prognoza dugoročnog razvoja potrošnje hrane po članu (stanovniku) u pojedinim socijalno-ekonomskim kategorijama domaćinstava u razdoblju od 1970. do 1985. godine prema prvoj (višoj) varijanti prikazuje se u tabeli 5.

Tabela 5

Prognoza potrošnje hrane po stanovniku u SR Hrvatskoj
(I. varijanta)

— u kg

	D o m a ć i n s t v a							
	Ukupno		Poljopri- vredna		Mješovita		Nepoljo- privredna	
	1970.	1985.	1970.	1985.	1970.	1985.	1970.	1985.
Žitarice svega	156,6	135,7	238,8	198,0	200,5	178,2	116,9	97,4
Krumpir	69,5	61,5	103,7	113,2	90,9	102,4	51,9	47,6
Grah	6,9	5,2	11,6	11,6	9,1	9,4	4,6	3,7
Ostalo povrće	69,6	84,1	68,9	105,0	66,4	85,3	72,6	83,0
Jabuke	19,4	25,8	13,2	23,1	12,1	16,7	24,1	29,9
Ostalo voće	29,9	41,0	30,5	71,1	27,9	48,5	30,9	39,7
Južno voće	7,3	15,8	2,8	8,1	4,4	8,9	10,9	16,3
Meso goveđe	10,8	19,3	2,9	5,0	6,8	14,8	15,6	20,8
Meso svinjsko	12,4	14,6	15,3	19,9	13,2	17,8	11,5	14,0
Meso ovčje	2,0	2,9	1,6	2,4	3,1	6,2	1,7	2,2
Meso ostalo svježe	0,5	0,8	0,2	0,4	0,1	0,3	0,7	1,1
Meso peradi	10,1	11,6	8,9	13,9	7,2	8,5	11,7	12,6
Suhomesnati proizv.	10,7	11,9	16,7	25,1	15,1	18,0	7,3	9,3
Svježa riba	3,4	4,9	2,3	5,0	2,4	4,0	4,1	5,3
Ukupno meso	57,9	71,7	60,2	84,3	58,9	79,4	57,8	71,7
Mast	11,8	10,7	13,6	16,3	11,4	11,1	7,6	5,1
Ulje	9,2	11,3	4,9	6,5	6,3	7,4	11,5	13,0
Ukupno masnoće	21,9	22,1	23,1	29,0	21,9	24,2	22,2	20,3
Mlijeko svježe (l)	106,9	116,9	120,0	153,0	116,6	143,3	100,4	110,7
Mliječni proizvodi	7,3	9,3	10,1	18,8	7,8	12,5	6,3	8,0
Maslac	1,1	1,8	0,7	1,3	0,6	0,8	1,5	2,3
Jaja (kom.)	140	173	145	192	148	211	137	169
Šećer	27,2	43,2	22,0	37,6	23,4	39,7	31,0	48,0
Kava	1,7	2,6	0,4	0,5	1,0	1,5	2,4	3,1
Vino (l)	40,5	37,2	97,1	139,4	63,7	77,8	16,9	19,9
Pivo (l)	8,0	12,6	2,8	6,7	5,7	8,4	10,5	15,2

Kvantitativno i kvalitativno sadašnji i budući standard prehrane u pojedinim socijalno-ekonomskim kategorijama domaćinstava je različit. Poljoprivredna i mješovita domaćinstva karakterizira relativno visoka potrošnja žitarica, a relativno niska potrošnja kvalitetnih prehrambenih proizvoda. Nepoljoprivredna domaćinstva imaju najpovoljniji standard prehrane, a poljoprivredna najnepovoljniji. Standard prehrane kategorije mješovitih domaćinstava nalazi se negdje u prosjeku.

Budući da je u dugoročnom razdoblju do 1985. godine predviđeno smanjenje razlika u nivou osobne potrošnje između pojedinih socijalno-ekonomskih kategorija domaćinstava zbog predvidivo bržeg porasta prihoda poljoprivrednih i mješovitih domaćinstava, to će u razdoblju do 1985. godine doći i do smanjenja razlika u standardu prehrane. Ove promjene prikazuju indeksi nivoa potrošnje hrane po stanovniku u odnosu na ukupna domaćinstva u tabeli 6.

Tabela 6

Indeksi nivoa potrošnje po stanovniku u odnosu na ukupna domaćinstva
(I. varijanta)

	D o m a ć i n s t v a					
	Poljopri- vredna		Mješovita		Nepoljo- privredna	
	1970.	1985.	1970.	1985.	1970.	1985.
Žitarice	143	136	121	115	75	72
Krumpir	149	184	130	166	75	77
Grah	168	223	132	181	67	71
Ostalo povrće	99	125	95	101	104	99
Jabuke	68	89	62	65	124	116
Ostalo voće	102	173	93	118	103	97
Južno voće	38	51	60	56	149	103
Meso goveđe	27	26	63	77	159	108
Meso svinjsko	123	136	106	122	93	96
Meso ovčje	80	83	155	214	85	76
Meso peradi	88	120	71	73	116	109
Suhomesnati proizvodi	156	211	141	151	68	78
Svježa riba	68	102	70	82	120	84
Ukupno meso	104	117	102	111	99	100
Mast	115	152	97	104	64	48
Ulje	53	52	68	65	125	115
Ukupno masnoće	105	131	100	109	101	92
Mlijeko svježe	112	131	109	122	94	95
Mliječni proizvodi	138	202	107	134	86	86
Maslac	64	72	54	44	136	128
Jaja	103	111	106	122	98	98
Šećer	81	87	86	92	114	111
Kava	240	375	157	209	42	53
Vino	202	370	165	234	46	29
Pivo	35	53	71	67	131	121

PROGNOZA SNABDJEVENOSTI NEKIM TRAJNIM POTROŠNIM DOBRIMA i AUTOMOBILIMA

Prognoza dugoročnog razvoja snabdjevenosti trajnim potrošnim dobrima na 1000 stanovnika u pojedinim socijalno-ekonomskim kategorijama domaćinstava u razdoblju od 1970. do 1985. godine prema prvoj (višoj) varijanti prikazana je u tabeli 7.

U dugoročnom razdoblju do 1985. godine predvidivo će doći do znatnog porasta snabdjevenosti trajnim potrošnim dobrima. U pojedinim socijalno-ekonomskim kategorijama domaćinstava intenzitet porasta snabdjevenosti je različit, zavisno od startne baze, porasta realnih prihoda i preferencija. Tako na primjer u kategoriji nepoljoprivrednih domaćinstava najveći porast opremljenosti je kod magnetofona (indeks 933), u kategoriji mješovitih domaćinstava — kod štednjaka (indeks 639), i u kategoriji poljoprivrednih domaćinstava — kod televizora (indeks 500), itd.

U kategoriji nepoljoprivrednih domaćinstava prosječne godišnje stope rasta opremljenosti preko 10% imaju magnetofon i automobil. Prosječnu godišnju stopu rasta između 5% i 10% imaju peći za naftu, usisač za prašinu, telefon, televizor i mašina za pranje rublja. Kod ostalih navedenih trajnih dobara prosječne godišnje stope rasta iznose ispod 5%, a kod šivaće mašine i bicikla stope su čak negativne.

Tabela 7

Prognoza snabdjevenosti nekim trajnim potrošnim dobrima i automobilima u SR Hrvatskoj (I. varijanta)

— komada na 1000 stanovnika

	D o m a ć i n s t v a							
	Ukupno		Poljoprivredna		Mješovita		Nepoljoprivredna	
	1970.	1985.	1970.	1985.	1970.	1985.	1970.	1985.
Štednjak	142	339	21	84	52	326	234	353
Peć na naftu	39	121	—	—	9	74	75	164
Hladnjak	117	314	14	53	39	211	201	346
Usisač za prašinu	66	298	—	—	—	—	143	383
Radio	236	392	147	211	178	290	307	446
Gramofon	71	156	21	74	44	111	106	197
Magnetofon	11	53	—	—	—	—	15	134
Telefon	31	118	—	—	—	—	59	175
Televizor	118	340	12	60	39	232	203	375
Mašina za pranje rublja	53	287	—	—	—	—	110	365
Šivaća mašina	134	165	102	177	112	174	158	158
Sobni namještaj (gar.)	321	467	191	230	202	279	441	534
Bicikl	118	112	168	285	153	178	83	75
Motocikl i moped	21	46	22	61	30	107	27	46
Automobil	40	197	—	—	16	84	72	283

U kategoriji mješovitih domaćinstava prosječne godišnje stope rasta opremljenosti preko 10% su kod štednjaka, peći na naftu, hladnjaka i automobila. Kod televizora, gramofona i motocikla prosječna godišnja stopa rasta iznosi između 5% i 10%, a kod ostalih navedenih trajnih dobara — ispod 5%.

U kategoriji poljoprivrednih domaćinstava prosječna godišnja stopa rasta opremljenosti iznad 10% je samo kod televizora. Prosječna godišnja stopa rasta između 5% i 10% je kod štednjaka, hladnjaka, gramofona i motocikla, dok je kod radio-aparata, sobnog namještaja i bicikla ispod 5%.

U dugoročnom razvoju do 1985. godine predvidivo se smanjuju razlike u snabdjevenosti pojedinim trajnim potrošnim dobrima u pojedinim socijalno-ekonomskim kategorijama domaćinstava, u odnosu na prosječnu opremljenost za domaćinstva ukupno, zbog predvidivog smanjenja razlika u životnom standardu. To pokazuju indeksi nivoa snabdjevenosti trajnim dobrima u razdoblju od 1970. do 1985. godine u tabeli 8.

U odnosu na opremljenost u prosjeku za sva domaćinstva, u 1985. godini dolazi uglavnom do smanjenja indeksa nivoa snabdjevenosti kod kategorije nepoljoprivrednih domaćinstava, a do povećanja kod kategorije mješovitih i poljoprivrednih domaćinstava. Međutim, u 1985. godini još uvijek ostaju znatnije razlike u snabdjevenosti trajnim potrošnim dobrima među pojedinim socijalno-ekonomskim kategorijama domaćinstava. Potreban je još veći nivo privredne razvijenosti, odnosno životnog standarda da bi se ove razlike smanjile, a potencijalna apsorpciona kupovna moć mješovitih i naročito poljoprivrednih domaćinstava došla do punijeg izražaja.

Ako se pretpostavi da domaćinstvo ima u prosjeku 3,3 člana, može se predvidjeti da će u 1985. godini na jedno domaćinstvo otpadati u prosjeku više od jednog sobnog namještaja, a po jedan štednjak, usisač za prašinu,

Tabela 8

*Indeksi snabdjevenosti trajnim dobrima u odnosu na ukupna domaćinstva
(I. varijanta)*

	D o m a ć i n s t v a					
	Poljopri- vredna		Mješovita		Nepoljo- privredna	
	1970.	1985.	1970.	1985.	1970.	1985.
Štednjak	170	104	38	113	15	25
Peć na naftu	192	135	23	61	—	—
Hladnjak	171	110	34	63	12	16
Usisač za prašinu	217	128	—	—	—	—
Radio	130	114	75	74	64	62
Gramofon	149	126	62	71	29	47
Magnetofon	136	253	—	—	—	—
Telefon	190	148	—	—	—	—
Televizor	172	110	33	68	10	20
Mašina za pranje rublja	207	127	—	—	—	—
Šivaća mašina	118	95	83	105	76	107
Sobni namještaj	137	114	63	60	60	49
Bicikl	70	67	130	159	142	254
Automobil	180	144	36	23	—	—
Motocikl	128	100	143	233	46	133

televizor i mašina za pranje rublja. Svako drugo domaćinstvo u prosjeku bi posjedovalo automobil, peć na naftu, gramofon, telefon, šivaću mašinu itd.

Kako smo već naveli, kod nepoljoprivrednih domaćinstava je snabdjevenost trajnim potrošnim dobrima znatno povoljnija od prosjeka za ukupna domaćinstva, dok je u mješovitim, a naročito poljoprivrednih ona znatno nepovoljnija. Općenito, porast snabdjevenosti pojedinim trajnim potrošnim dobrima u dugoročnom razdoblju do 1985. godine predstavlja znatan napredak u poboljšanju osobne potrošnje u odnosu na sadašnje stanje.

MEĐUZAVISNOST DUGOROČNOG RAZVOJA PROIZVODNJE I STRUKTURNIH PROMJENA U OSOBNOJ POTROŠNJI

Osobna potrošnja — kao i svaka druga kategorija finalne potrošnje — utječe direktno na proizvodnju pojedinih proizvoda, a indirektno na cijeli produkcijski sistem privrede. Intenzitet tih međuzavisnosti veoma je različit i složen, što ovisi o obujmu i strukturi same potrošnje.

Promjene uvjeta života, a time i potrošnje, utječu na strukturne promjene u proizvodnji. Na to djeluje povećana urbanizacija, promjena socijalno-ekonomske strukture stanovništva i porast dohodaka. Prema tome, proizvodnja i potrošnja međusobno se uvjetuju.

Promjene u proizvodnji također utječu na strukturne promjene u osobnoj potrošnji. Tehnološke promjene u proizvodnji jedan su od glavnih faktora privrednog rasta. One utječu na stvaranje novih proizvoda široke potrošnje, te poboljšanje kvalitete postojećih, odnosno napuštanje zastarjelih proizvoda.

Dugoročne prognoze osobne potrošnje mogu korisno poslužiti kao gruba orijentacija razvoja proizvodnje. Prognoze potrošnje prehrambenih proiz-

voda značajne su za razvoj poljoprivredne proizvodnje i prehrambene industrije, a prognoze snabdjevenosti trajnim dobrima i vozilima, i prognoze potrošnje drugim neprehrambenim proizvodima značajne su za razvoj pojedinih grana industrije. S prognozama robnog dijela osobne potrošnje usko je povezan i razvoj usluga osobne potrošnje, odnosno razvoj infrastrukture i kapaciteta društvenog standarda.

Potrebno je napomenuti da razvoj osobne potrošnje na području SR Hrvatske nije uvjetovan podmirivanjem te potrošnje od strane proizvodnje robe široke potrošnje u republici, već i mogućnošću proizvodnje robe u Jugoslaviji, kao i mogućnošću uvoza. Prema tome, proizvođači robe široke potrošnje u SR Hrvatskoj pri orijentaciji razvoja proizvodnje moraju imati na umu ne samo buduću osobnu potrošnju u SR Hrvatskoj nego i u Jugoslaviji, odnosno u drugim zemljama.¹

Problemi kretanja proizvodnje i ponude dobara i usluga osobne potrošnje u dugoročnom razdoblju do 1985. godine povezani su s alokacijom privrednih resursa, ciljevima ekonomske politike, mjerama privrednog sistema i poslovnom politikom radnih organizacija u uvjetima samoupravljanja i postojanja socijalističke robne proizvodnje.

Utvrđivanje međuzavisnosti razvoja proizvodnje i strukturnih promjena u osobnoj potrošnji u dugoročnom razvoju vrlo je složeno. Ono pretpostavlja izradu ekonometrijskih modela rasta narodne privrede u cjelini. Jedino u okviru globalnih modela rasta moguće je ispitati konzistentnost i realnost parcijalnih modela kao što je osobna potrošnja. Međutim, dugoročni globalni modeli privrednog rasta nisu još izrađeni niti za Jugoslaviju niti za SR Hrvatsku, pa je potrebno da se naučnoistraživački rad usmjeri u tom pravcu.

Budući da se u osobnoj potrošnji u toku privrednog razvoja ispoljavaju određene zakonomjernosti, smatramo da — iako imaju vrlo grubi karakter — ove dugoročne prognoze osobne potrošnje mogu korisno poslužiti kao orijentacija za razvoj proizvodnje i za društveno usmjeravanje potrošnje. Na višem stupnju privredne razvijenosti osobna potrošnja postaje sve značajniji faktor privrednog razvoja, pa je ovo istraživanje interesantno kako za planiranje životnog standarda i osobne potrošnje tako i za planiranje ekonomskog i društvenog razvoja u cjelini.

Smatramo da predvidive prosječne stope rasta osobne potrošnje u dugoročnom razdoblju do 1985. godine predstavljaju realnu osnovu za predviđanje strukturnih promjena u osobnoj potrošnji pojedinih socijalno-ekonomskih kategorija stanovništva. Pri tome se postavlja pitanje da li će se stope rasta realne osobne potrošnje realizirati u pojedinim periodima dugoročnog razvoja kako je to predviđeno. Isto tako je pitanje kako će se kretati prosječne stope rasta realne osobne potrošnje po pojedinim godinama unutar petogodišnjeg perioda. Smatramo da je razrada petogodišnjih stopa rasta realne osobne potrošnje stvar tekućih planova i tekuće ekonomske politike; tekuća ekonomska politika životnog standarda treba da se bazira na zacrtanoj politici srednjoročnog, odnosno dugoročnog razdoblja. Potrebno je težiti da se zacrtani ciljevi dugoročnog razvoja životnog standarda, odnosno osobne potrošnje postepeno ostvaruju kroz tekuću ekonomsku politiku.

¹ Josip Stahan, *Dugoročna kretanja životnog standarda u Jugoslaviji*, Zagreb, Ekonomski Institut, 1970.

Summary

THE LONG-TERM DEVELOPMENT OF PER CAPITA CONSUMPTION OF INDIVIDUAL SOCIO-ECONOMIC CATEGORIES OF HOUSEHOLDS IN CROATIA UP TO 1985

The first preliminary results of the author's research on »Tendencies until now of change in the structure of per capita consumption and its influence on the structure of production and anticipated development until 1985« which was done under the auspices of a scientific-research project on »An Inquiry into the Standard of Living of the Population«, by the Institute of Economics of Zagreb University in 1970, are discussed in this article.

The long-term development of per capita consumption of individual socio-economic categories of households in Croatia was made on the basis of regression analysis of preliminary results of a questionnaire on personal expenditure of the population in 1968.

For a long-term prognosis of the personal consumption of individual socio-economic categories of households the lower and higher variants of a unit of growth of personal consumption was taken. For this, the author took into consideration that long-term development up to 1985 will mediate the differences in personal consumption between individual socio-economic categories of the population.

Due to anticipated differences in the unit of growth of total personal consumption in individual socio-economic categories of households, the growth of individual groups of individual consumption will be varied and is at the same time expressed differently in the structure of change in per capita consumption over a long-term period.

In all socio-economic categories of households, the total personal consumption is approaching a relative decrease in the share for subsistence and a relative increase in the share of durable goods and services. Of course, the intensity of these changes varies so that in 1985 there will be even more significant differences in the structure of per capita consumption among individual socio-economic categories of households. An even higher level of economic development, that is, of the standard of living, is necessary in order to diminish the differences even more. A decrease in the differences in the standard of living among individual socio-economic categories of the population contributes generally to stabilization in the economic and demographic structure, that is, to an increase in economic growth and in the standard of living.

Prognoses of spending for food per capita and of the provision of durable goods and automobiles also point to a growth in personal consumption and a decrease in the differences in personal consumption of individual socio-economic categories of households in the long-term period until 1985.

These long-term prognoses of personal consumption, although they are of a very rough character, can usefully serve as an orientation to the development of production, for social direction of consumption and for the planning of the national economy as a whole. For this reason it is important that this research be continued.

Резюме

ДОЛГОСРОЧНЫЙ РОСТ ЛИЧНОГО ПОТРЕБЛЕНИЯ ОТДЕЛЬНЫХ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ КАТЕГОРИЙ ДОМХОЗЯЙСТВ В СР ХОРВАТИИ ДО 1985 г.

В статье приведены первые, проведенные раньше автором результаты исследования »Доннешние тенденции изменения структуры личного потребления и воздействие на структуру производства с предусматриванием роста до 1985 г.« осуществленного в рамках научно-исследовательского проекта »Исследование жизненной обстановки населения«, Экономический институт, Загреб, 1970 г.

Долгосрочный рост личного потребления отдельных социально-экономических категорий домохозяйств в СР Хорватии разработан на основании регрессивного анализа прежних результатов расследования личного потребления населения в 1968 году.

В долгосрочном прогнозе личного потребления отдельных социально-экономических категорий домохозяйств использованы более низкие и более высокие ставки роста личного потребления. В то же время отведено особое внимание уменьшению, в долгосрочном росте до 1985 г., разновидностей существующим в личном потреблении в отдельных социально-экономических категориях населения.

Ввиду легко предвидимых различных ставок роста общего потребления в отдельных социально-экономических категориях домохозяйств, повышение отдельных групп личного потребления является неодинаковым что одновременно отражается иначе на структурные изменения в личном потреблении за продолжительное время.

Во всех социально-экономических категориях домохозяйств в общем личном потреблении можно ожидать относительного снижения доли питания и относительного повышения доли постоянных ценностей и услуг. Конечно, интенсивность этих изменений различительна так что еще и в 1985 году являются значительные разновидности в структуре личного потребления в отдельных социально-экономических категориях домохозяйств.

Необходим еще более высокий уровень хозяйственного роста или жизненного уровня для более успешного преодоления существующих различностей. Именно уменьшение разновидностей в жизненном уровне в отдельных социально-экономических категориях населения в общем способствует стабилизации экономической и демографической структуры т. е. усиленному хозяйственному росту и жизненному уровню.

На повышение личного потребления и снижения различностей в личном потреблении отдельных социально-экономических категорий домохозяйств в долгосрочном периоде до 1985 г. указывают также прогнозы потребления потребительских товаров на душу населения и прогнозы снабжения постоянными ценностями и автомашинами.

Эти долгосрочные прогнозы личного потребления хотя грубые по своему характеру, могут весьма полезно послужить для ориентировки производства, общественного потребления и для планирования народного хозяйства в целом. Поэтому необходимо и в будущем продолжать эти исследовательские работы.